

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Tartu maakonna parkide ja puistute kaitse alt väljaarvamine”**

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Vabariigi Valitsuse määrus „Tartu maakonna parkide ja puistute kaitse alt väljaarvamine” on ette valmistatud looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 1 alusel.

Eelnõukohase määrusega arvatakse kaitse alt välja Tartu maakonnas 15 kaitsealust objekti, sh 13 parki ja puistut ning üks selektsiooniaed ja üks dendraarium, mis on minetanud oma looduskaitseväärtuse või hävinud. Loodusobjektide kaitse alt väljaarvamisele ja vastavate kaitse alla võtmise otsuste kehtetuks tunnistamisele kohaldatakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 kohast menetlust.

Keskkonnaministri määruse eelnõu on koostanud Keskkonnameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Marica-Maris Paju (tel 5336 5805, e-post maris.paju@keskkonnaamet.ee), eelnõu vastavust looduskaitseadusele ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Maiu Paloots (tel 730 4422, e-post maiu.paloots@keskkonnaamet.ee) ja keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumite vahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee).

Määruses nimetatud Tartu maakonna parkide ja puistute seisundit hindas 2016. aasta juunis Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Marica-Maris Paju.

2. Eelnõu sisu, kaitse alt välja arvamise põhjendus

Määruses käsitletud pargid ja puistud on kaitse alla võetud nii Eesti Vabariigi algusaastatel kui ka enne taasiseseisvumist asjaomase ametiasutuse otsuse või käskkirjaga. Tulenevalt Ülemnõukogu 23. veebruari 1990. a otsuse „Eesti NSV seaduse „Eesti looduse kaitse kohta” kehtestamine” punktist 4 laieneb alates 15. märtsist 1990. a looduse kaitse ja kasutamisega seotud suhetele, mis on tekkinud enne 15. märtsi 1990. a, Eesti NSV seadus „Eesti looduse kaitse kohta”. 9. juulil 1994. a jõustunud kaitstavate loodusobjektide seaduse § 30 lõige 6 sätestas, et kõik enne nimetatud seaduse jõustumist moodustatud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni nimetatud seadusega sätestatud korras uue kaitse-eeskirja rakendamiseni niivõrd, kui võrd need ei ole vastuolus kehtiva seadusega. Sisuliselt annab sama regulatsiooni ka kehtiva looduskaitseaduse § 91 lõige 1, mille kohaselt enne selle seaduse jõustumist kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni nimetatud seaduse alusel uue korra kehtestamiseni või kaitsekorra kehtetuks tunnistamiseni. Looduskaitseaduse § 13 lõikest 1 tulenevalt kohaldatakse loodusobjekti kaitse alla võtmise otsuse kehtetuks tunnistamisel sama seaduse §-des 8 ja 9 loodusobjekti kaitse alla võtmise kohta sätestatud. Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 kohaselt võtab kaitseala, sh pargi, puistu või arboretumi kaitse alla Vabariigi Valitsus ning lähtudes eeltoodust ja haldusmenetluse seaduse § 68 lõikest 2 tunnistab senise

kaitse-eeskirja või kaitsekorra kehtetuks samuti Vabariigi Valitsus. Pargid ja puistud (sh arboreetumid, dendraariumid, selektsioonaiad) on kaitse alla võetud eri aegadel eri taseme otsustega, seega tunnistatakse kehtetuks kõik määruses nimetatud kaitse alt väljaarvatavate parkide ja puistute kaitse alla võtmist puudutavate otsuste vastavad osad.

Ajalooliste parkide kaitse alla võtmisel ja piiritlemisel on arvestatud põhimõtet kaitsta parki kui tervikut, st nii pargi elus (põlispuud, pargi puistu ja neist sõltuvad elustikurühmad, sh eriti kaitsealused liigid) kui ka eluta (pargiruum ja ajalooline struktuur, pargi piirid jm kultuuriväärtused) väärtusi. Määruses käsitletavat pargid on rajatud pärast Põhjasõda ja seetõttu on põlispuude võimalik suurim vanus 200–250 aastat, mis on mitme lehtpuuliigi jaoks ka võimaliku eluea piir. Eesti parkide suurem rekonstrueerimine vastavalt muutunud moesuundadele, sh laiendamine ja uusistutused, toimus 19. sajandi teisel poolel. Tolleaegne pargistruktuur, põlised puud ja pargi esteetiline olemus olid peamised kaitse alla võtmise põhjused 20. sajandi keskpaiku.

Loodusobjekti LKS § 7 lõike 1 kohaseks kaitse alla võtmise eelduseks on selle ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelisest lepingust tulenev kohustus. Samuti on kaitse alla võtmise eelduseks ka linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Parkide peamised kaitsealuste parkide, arboreetumite ja puistute kaitse-eeskirja (edaspidi *parkide kaitse-eeskiri*) kohased kaitseväärtused on ajalooliselt kujunenud planeering, dendroloogiliselt, kultuurilooliselt, ökoloogiliselt, esteetiliselt ja puhkemajanduslikult väärtuslik puistu ning pargi- ja aiakunsti hinnalised kujunduselemendid.

Säilinud väärtuste (pargiruumi tervikklikkus, struktuurielemendid nagu avatud alad, pargi teestik ja veekogud) hetkeseisu kindlakstegemiseks ja kaitsevajaduse üle otsustamiseks kasutati määruse ettevalmistamisel Rahvusarhiivi avaliku kaardirakenduse ja Maa-ameti ajalooliste kaartide kaardirakenduse kaarte ning kultuurimälestiste riikliku registri (sh Muinsuskaitseameti digiteeritud arhivaalide) andmeid. Mitmel korral oli ainuke võimalus hinnata pargi varasemat struktuuri Venemaa üheverstase kaardi abil. Määruses käsitletud pargid (säilinud pargiosad) on pargiarhitekt E. Brafmani määratluses väikepargid, mille pindala on valdavalt kuni 5 ha. Tuginedes vanadele kaartidele on määruses käsitletavat pargid juba rajatud väikeste lihtsate (mõisa)parkidena (v.a Kurista mõisa park), mis on olnud ilma suurejoonelistele ja rohketele elementidele. Alljärgnevas tabelis 1 nimetatud pargid on puistu vanuse ja haiguste (nt saaresurm), pikaajalise hooldamatuse ja tormide tõttu kaotanud praeguseks suurema osa rajamisaegsest ja kaitse alla võtmise põhjenduseks olnud väärtustest.

Määruses kajastatud **puistud** (28,5 ha) koosnevad kodumaistest puuliikidest ja on kaitse alla võetud maastikukujunduse seisukohast lähtuvalt. Tuginedes parkide kaitse-eeskirjale on puistute peamised kaitseväärtused dendroloogilised (sh tähelepanuväärne vanus, liigiline koosseis), ökoloogilised (astmelaud rohelistes võrgustikus, elupaik), teaduslikud (introdutseerimine, aklimatiseerimine) ja esteetilised (maastiku ilmestamine, puhkeväärtus). Määruses käsitletud Alatskivi parkmets on suurim puistu ja see oli kujundatud raiete abil metsast. Määruses käsitletakse puistuna ka võõrpuuliikide kollektsiooni (dendraarium) ja selektsiooniaeda, mis on algselt kaitse alla võetud peamiselt nende teadusliku väärtuse pärast, kuid ka õppeotstarbel. Looduslike puistute ja kollektsiooniaedade puhul ei hinnata planeeringut ega pargiarhitektuurilisi elemente.

Praeguseks ei ole määruses käsitletud ja tabelis 1 märgitud **parkidel** (22 ha) säilinud looduskaitsealuses ega kaitsealuste parkide, arboreetumite ja puistute kaitse-eeskirjas nimetatud kriteeriumidele vastavat üleriigilist looduskaitsealust väärtust ning nende edasine kaitse riiklikul tasandil ei ole vajalik ega otstarbekas. Tabelis 1 on tuginedes ajalooliste kaartide

analüüsile ning välitöödel tuvastatud säilinud väärtuste seisundile esitatud põhjendused, miks need pargid riikliku kaitse alt välja arvatakse.

Tabelis 1 on märkuste lahtris kirjas ka info, kas ja kuidas kajastatakse määruses käsitletud parke omavalitsuse üldplaneeringus, sh kas ja milliseid ettepanekuid on kaitsealuste loodusobjektide kohta tehtud. See info aitas kaasa Keskkonnaameti seisukoha kujundamisele. Kui loodusobjekt kustutatakse keskkonnaregistrist, toob see kaasa muudatuse üldplaneeringus (kaovad piirangud).

Keskkonnaregistri andmetel on kaitse alt väljaarvatavate parkide (Kastre, Kurista ja Võnnu) ja puistute (Alatskivi parkmets ja Seedrisalu) territooriumilt leitud looduskaitsealuseid II ja III kaitsekategooria taime- ja loomaliike, kelle säilimine tagatakse isendikaitse kaudu. Vastav märke on tabelis 1 konkreetse pargi juures. Juhul kui pargis või puistus on ehitis- või arheoloogiamälestisi või on alal pärandkultuuriobjekte, siis on vastav märke lisatud märkuste lahtrisse ning lisatud on objekti registrikood.

Parkide ja puistute väärtuste kirjeldamisel on kasutatud riiklikke registreid ning Ü/K „Metsaprojekt” Eesti Metsakorralduskeskuse (edaspidi *Metsakorralduskeskus*) 1984. aastal koostatud töid „Tartu Metsamajandi järelvalvepiirkonna looduskaitseobjektid” ja „Elva Metsamajandi järelvalvepiirkonna looduskaitseobjektid”, Eesti Metsamajanduse ja Looduskaitse Teadusliku Urimise Instituudi Spetsiaalse Konstrueerimise Büroo (edaspidi *Eesti MM LK TUI SKB*) 1984. aastal koostatud tööd „Tartu metsamajandi pargid”, Eesti MM LK TUI SKB tööd „Elva metsamajandi pargid” ning M. Paju 2016. ja 2019. aasta välitöö materjale. Otsuse tegemisel on tuginetud ka Keskkonnaministeeriumi parkide tööühmas 1998. aastal valminud kaitsealuste parkide, puistute ja istandike nimistute korrastamise meetoodilisele juhendile.

Tabel 1. Tartu maakonna parkide ja puistute kaitse alt väljaarvamise põhjendused.
 AV – avalik-õiguslik omand, EO – eraomand, MO – munitsipaalomand, RO – riigiomand, JRO – jätkuvalt riigi omandis olev maa, KR – keskkonnaregister, KmR – kultuurimälestiste riiklik register, KeA - Keskkonnaamet

Nr	Objekt	Asukoht	Põhjendused. Märkused. Pindala on esitatud KR andmetel
1.	Alatskivi parkmets (Alatskivi m/k pargimets) KLO1000457	Peipsiääre vald, Metsakivi ja Saburi küla	Alatskivi parkmets võeti kaitse alla 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Parkmets on 20. sajandi alguses Alatskivi mõisa jahilossi ümbruse ilmestamiseks raiete abil metsast kujundatud ala. Vanimad säilinud puud on hoone (lähi)ümbruses kasvavad saared, tammed ja pärnad, mis ei kvalifitseeru looduse üksikobjektina. Samale alale määrati 04.10.2018 vääriselupaik (VEP204865, pindala 5,6 ha), mille tüüp on kuusikud ja kuusesegametsad ning kaasnev tüüp laialehised metsad. Ülejäänud osa alast on 45–55-aastane lehtmets. Parkmets kattub väiksemas osas kultuurimälestise Saburi jahimõis (KmR reg nr 7176) kaitsevööndiga.

			<p>KeA küsis määruse ettevalmistamise käigus 9. märtsil 2017. aastal Alatskivi valla seisukohta Alatskivi parkmetsa kohaliku kaitse alla võtmise kohta. Vallavalitsus teatas, et nad pigem ei soovi parkmetsa kohalikul tasandil kaitse alla võtta.</p> <p>Kuna puuduvad ajaloolised kaardid, mille alusel otsustada metsapargi piiri ja pargistruktuuri üle, looduses ei ole säilinud teid ega vaatesihte, ala on taasmetsastunud ega moodusta maastikukujunduse seisukohalt väärtuslikku ansamblit jahilossiga ning ökoloogiliselt väärtuslikuim osa on kaitstud riigimaal oleva vääriselupaiga koosseisus, arvatakse ala parkmetsana riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Alal on ökoloogiline väärtus, sest KR andmetel on alalt leitud III kaitsekategooria käpalisi laialehist neiuvaipa (<i>Epipactis helleborine</i>; KLO9327210) ja pruunikat pesajuurt (<i>Neottia nidus-avis</i>; KLO9327209), metsa vääriselupaiga tunnusliiki sulgjat õhikut (<i>Neckera pennata</i>; KLO9400571) ning III kaitsekategooria kaitsealust putukaliiki suurmosaiikliblikat (<i>Euphydryas maturna</i>, KLO9200143), kes on ühtlasi loodusdirektiivi II ja IV lisa liik. Ala pargina kaitse alt väljaarvamine ei kahjusta nende liikide seisundit. Liikide kaitse tagatakse isendikaitse kaudu ja KeA kaalutusotsuse alusel võimalikule tegevusele antud tingimuste kaudu.</p> <p>Objekti pindala on 20,7 ha (EO 3,5 ha, RO 17,2 ha).</p>
2.	A. Kurvitsa selektsiooniaed KLO1200254	Tartu linn	<p>A. Kurvitsa selektsiooniaed on kaitse alla võetud 1957. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Alates 13.03.1959 on selektsiooniaed vabariikliku tähtsusega objekt.</p> <p>Selektsiooniaed on rajatud 1924. aastal. Kaasajal on tegu individuaalelamu ümbruse väikese aiaga. Aias kasvavatel viljapuusortidel on peamiselt teaduslik (pomoloogiline) tähtsus. Olulisimad viljapuud on A. Kurvitsa aretatud ploomi- ja pirnisorid, mistõttu on aed sordiaretuslikku, teaduslikku või kultuuriväärtust omavate istanduste loetelus (kinnitatud Vabariigi Valitsuse 7. aprilli 1998. aasta korraldusega nr 302, objekt nr 60).</p> <p>Selektsioonიაial on teaduslooline väärtus, kuid A. Kurvitsa aretatud sordid (geneetiline materjal) on kaitstud EMÜ Polli Aiandusuuringute Keskuses ja otseselt ei ole vajalik nende kaitsmine Tartu linnas</p>

			<p>asuvast eraaias, mistõttu arvatakse aed riikliku looduskaitse alt välja.</p> <p>Aed on eraomanduses (0,2 ha).</p>
3.	<p>Issaku metsapark (Issaku park) KLO1200228</p>	<p>Kastre vald, Issaku küla</p>	<p>Issaku park võeti kaitse alla 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Rahvusarhiivi avalikus kaardirakenduses puuduvad ajaloolised kaardid, et hinnata Issaku mõisa pargi varasemat struktuuri. Eesti MM LK TUI SKB andmetel on Issaku karjamõisapark olnud algselt suurem maastikupark, millest oli 1984. aastaks säilinud vaid peahoone lähima ümbruse kaseenamusega noor puistu. 2016. aastal ei olnud teestik maastikus jälgitav, säilinud olid vaid üksikud põlispuud ning lühike ja fragmentaarne sissesõiduallee. Venemaa verstakaardil (1904) näha olevasse pargiossa on ehitatud elamud. Park on liigivaene (kokku 28 puittaimede liiki) ja sellel puudub iseseisev suur ökoloogiline väärtus, samas toimib ala kohaliku ökoloogilise astmelauana.</p> <p>KR andmetel jääb alale III kaitsekategooria kaitsealuse loomaliigi valge-toonekure (<i>Ciconia ciconia</i>) pesapuu.</p> <p>Mõisa endine peahoone on pärandkultuuriobjekt.</p> <p>Kuna algsest pargist on säilinud vaid üksikud põlispuud, puistu ei moodusta peahoonega ansamblist tervikut, peahoone on kasutusel individuaalelamuna ja selle lähim ümbrus on kujundatud koduõuena, arvatakse metsapark riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekti pindala on 2,4 ha (EO 2,36 ha, MO 0,01 ha).</p>
4.	<p>Jaan Porti dendraarium KLO1200248</p>	<p>Tartu vald, Haava küla ja Vasula alevik</p>	<p>Jaan Porti dendraarium võeti kaitse alla 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Dendraarium on 1935. aastal bioloogiadoktor J. Porti rajatud nulu- ja pähklipuuliikide kolleksioon. Suur osa puid on hävinud, mistõttu on kolleksioonil vaid väike teaduslik väärtus. Aed on sordiaretuslikku, teaduslikku või kultuuriväärtust omavate istanduste loetelus (kinnitatud Vabariigi Valitsuse 7. aprilli 1998. a korraldusega nr 302) objekt nr 55.</p> <p>2016. aasta septembris oli säilinud vaid üks suur hall pähklipuu (<i>Juglans cinerea</i>), mille võra on kärbitud ja millel ei ole iseseisvat looduskaitselist väärtust, ning dendraarium arvatakse riikliku kaitse alt välja.</p>

			Dendraarium on eraomanduses (0,4 ha).
5.	Kaks kuusesalu (Mäksa kuusikud) KLO1200025	Kastre vald, Veskimäe küla	<p>Kuusesalud võeti kaitse alla 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Algsed kaardid puuduvad ja objekt on määratav vaid ajaloolistel kaartidel olevate mälestusmärkide sümbolite alusel. Reaalselt on kuuski vaid ühel maaüksusel.</p> <p>Objektiks on 1950. aastatel maastiku ilmestamiseks istutatud kuusesalud, mis tähistavad II maailmasõja lahingupaiku. Alal on pärandkultuuri objekt II maailmasõjas Emajõe forsseerimise mälestuskivi.</p> <p>Erinevate tegurite toimel on palju puid hävinud ja saludest on säilinud üksikud kuused, millel ei ole üleriigilist looduskaitselist tähtsust ega erilist haljastuslikku väärtust ning kuusesalud arvatakse riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Lahustükkidena asuva objekti pindala on KR järgi 2,5 ha, mis kõik on eraomandis, kuid KR-s puudub kaardiobjekt.</p>
6.	Kastre park KLO1200230	Kastre vald, Kastre küla	<p>Kastre park võeti kaitse alla 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Kastre pargi puhul on 1904. aasta Venemaa üheverstasel kaardil näha Emajõeni laskuva teega väike pargiala, sh puuviljaaed. Eesti MM LK TUI SKB andmetel oli 1984. aastal algsest baroksest terrassidega pargist säilinud vaid terrassid (reljeef), tiik ja painutatud pärnade rea fragment. Vabakujulise pargiosa puudegrupid olid heas seisus.</p> <p>2016. aastaks on pargi terrassid säilinud osaliselt, tiik on kuivamas, mõisaaegsest lille- ja õunaaiaist on säilinud vaid seda ümbritsev maakivimüür. Pargi piirides on ka mõisaaegse abihoone võsastunud varemed ning selle loodeosas asuv elumaja ja selle majandushoov.</p> <p>Alal on registreeritud III kaitsekategooria kaitsealuste linnuliikide kodukaku (<i>Strix aluco</i>) ja tamme-kirjurähni (<i>Dendrocopos medius</i>) pesitsemise, kelle kaitse tagatakse edaspidi isendikaitse kaudu ja KeA kaalutusotsuse alusel võimalikule tegevusele seatud tingimuste kaudu.</p> <p>Kuigi pargiruum on peahoone lähimas ümbruses säilinud, on suur osa põlispuudest viimase kümnendi tormides hukkunud ja nende asemele on süsteemitult istutatud juhuslik valik puid, mistõttu on park pigem</p>

			<p>kohalik hooldekodu hoone ümbruse puhkeala haljasala. Pargis kasvav põline valge mänd (<i>Pinus strobus</i>) on rahuldavas seisus, kuid tüvevigastuste tõttu ei ole seda otstarbekas kaitse alla võtta looduse üksikobjektina. Pargil puudub eelnevast tulenevalt iseseisev ökoloogiline väärtus, samuti pargiarhitektuuriline üleriiklik tähtsus ning objekt arvatakse pargina riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekti pindala on 4,6 ha (EO 0,42 ha, MO 4,22 ha).</p>
7.	Kurista park (Kurista metsapark) KLO1200232	Kastre vald, Kurista küla	<p>Kurista park võeti kaitse alla 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Eesti MM LK TUI SKB andmetel on Kurista park rajatud suurejoonelise maastikupargina 19. sajandi keskel. Ajaloolistel kaartidel (EAA.3724.5.2697 leht 1 foolio I; Venemaa üheverstane (1904)) on näha Kurista oja kallastel laiunud puistu, mida läbivad jalgteed ning kus asub mõisasurnuaed (kabel). Juba 1984. aastal oli pargi kaugem osa metsastunud ja kaitsealuse pargina piiritleti vaid peahoone lähim ümbrus. 2016. aastal olid säilinud vaid üksikud põlispuud endise peahoone lähiümbruses, terrassid on vaid aimatavad ning metsapargi kaugemas osas on mõned põlised tammed. Säilinud erivanuseline puistu ei moodusta peahoonega maastikukujunduslikust seisukohast väärtuslikku tervikut.</p> <p>KR andmetel (KLO9107641) on pargis registreeritud III kaitsekategooria kaitsealuse linnuliigi kodukaku (<i>Strix aluco</i>) pesitsemine. Liigi kaitse tagatakse isendikaitse kaudu ja KeA kaalutusotsuse alusel võimalikule tegevusele antud tingimuste kaudu.</p> <p>Säilinud mõisahooned on pärandkultuuriobjektid. Kuna pargi struktuur ei ole säilinud ja üksikutel vanadel puudel ei ole iseseisvat looduskaitsealist, sh ökoloogilist väärtust, arvatakse park riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekti pindala on 5,4 ha (EO 5,16 ha, RO 0,22 ha).</p>
8.	Käo park (Käo metsapark) KLO1200192	Elva vald, Käo küla	<p>Käo park võeti kaitse alla 1966. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Rahvusarhiivi kaardirakenduses puuduvad avalikult kasutatavad ajaloolised kaardid, et hinnata Käo mõisa pargi varasemat struktuuri. Eesti MM LK TUI SKB andmetel on mõisapark rajatud lihtsa vabakujulise puistuna. Juba 1984. aastal oli park halvas seisundis. 2020. aasta ülevaatusel oli park võsast puhastatud, kuid võimalik teestik ei ole maastikus jälgitav.</p>

			<p>Säilinud on mitu hea seisus põlispuud (tammed, pärnad, lehised), kuid neil ei ole erakordseid mõõtmeid ja need ei kvalifitseeru kaitstava looduse üksikobjektina. Noored isekülvsed puud asuvad pargialal juhusliku paigutusega. Puidust peahoone on halvas seisus ega moodusta ümbritseva puistuga ansamblit. Käo karjamõisa peahoone on pärandkultuuriobjekt.</p> <p>Käo pargi kompaktne suurte puudega puistu on pindalalt väike ja sel ei ole suurt iseseisvat ökoloogilist väärtust, sest nii kirde-, kagu- kui ka läänesuunal on umbes ühe km kaugusel suuremad astmelauana või tuumalana funktsioneerivad metsaalad.</p> <p>Kuna park on metsistunud ja sel puudub tähelepanuvääriv pargistruktuur ning üksikobjekti kriteeriumitele vastavad põlispuud, arvatakse park riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekti pindala on 2,4 ha, mis on eraomandis.</p>
9.	Lustimägi KLO1000524	Elva vald, Mäelooga ja Palupera küla	<p>Lustimägi võeti kaitse alla 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Lustimägi on seotud akadeemik A. T. Middendorfi (1815–1894) tegevusega, kes istutas Elva jõe kõrgele kaldale pargiilmelise puistu, mis on alates 1920-ndatest kasutusel olnud ka peopaigana.</p> <p>2009. aastal võttis Palupera Vallavolikogu oma otsusega nr 1-1/20 ala kohaliku kaitse alla (KLO5000019). Kaitse-eesmärk on rekreatiivse tähtsusega pargi, arhitektuurimälestise Hellenurme villaveski varemete ja pärandkultuurimaastiku säilimine, tutvustamine ning kaitseala ajaloolis-kultuuriliste väärtuste säilitamine, arendamine ja tutvustamine.</p> <p>Lustimägi on oluline vaatamisväärsus, mis on ka pärandkultuuriobjekt Emandamägi (582:KON:008).</p> <p>Kuna ala on juba vallavolikogu otsusega võetud kaitse alla kohalikul tasandil ning kuna selle puistu väärtus on eelkõige paikkondlik, arvatakse Lustimägi riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekti pindala on 2,9 ha (EO 0,67 ha, MO 2,2 ha).</p>
10.	Maarja põlispuude grupp KLO1200267	Tartu vald, Maarja- Magdaleena	<p>Maarja põlispuude grupp võeti kaitse alla 1964. aastal kohaliku tähtsusega puudegrupina.</p>

		küla	<p>Puuduvad ajaloolised kaardid, mille alusel hinnata kirikupargi varasemat struktuuri. Ekspertide (S. Nurme, N. Nutt, L. Rennel) hinnangul on ajaloolisest lihtsast kirikupargist säilinud üksikud põlispuud. Suures osas on park tavapärase erivanuselise puistuga 1980. aastate maapark (asula haljastus), millel ei ole hoolimata heakorrastatusest üleriigilist looduskaitselist väärtust. Puudegrupil ei ole väärtust ökoloogilise astmelauana. 2019. aasta suvel oli säilinud kolm põlispuud kiriku tagaküljel, üksikud erivanuselised puud kiriku ees ning nõukogude ajal istutatud puudegrupp teederistis.</p> <p>Maarja-Magdaleena kirik (KmR reg nr 24066) ja kirikuaed (KmR reg nr 24067) on kultuurimälestised, mille kaitsevöönd tagab ka väärtuslikumate põlispuude kaitse.</p> <p>Kuna endisest kirikupargist on säilinud vaid üksikud vanad kiriku ümber kasvavad puud, millel puudub iseseisev väärtus kaitsealuse objektina, arvatakse põlispuude grupp riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Ala on ühe suurema eramaaüksuse (1,1 ha) osa.</p>
11.	Seedrisalu KLO1200010	Nõo vald, Illu küla	<p>Seedrisalu võeti kaitse alla 1972. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>See on üks osa tõenäoliselt 20. sajandi alguses rajatud Balti Raudtee Puukooli istandikust. Istandik jäeti maha nõukogude aja lõpus ja see on metsistunud. Seedrisalu koosneb umbes sajast mitme reana tihedalt istutatud puust. Puud on kõik alla ühe meetrise ümbermõõduga ja kõrgelt laasunud.</p> <p>KR andmetel (KLO9319225, KLO9319229) on alal registreeritud III kaitsekategooria kaitsealune taimeliik balti sõrmkäpp (<i>Dactylorhiza baltica</i>), mille edasine kaitse tagatakse isendikaitse kaudu.</p> <p>Säilinud puistu ei ole looduslik, sel puudub esteetiline ja teaduslik väärtus, mistõttu seedrisalu arvatakse riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Seedrisalu on täies ulatuses ühel eramaaüksusel (1,8 ha).</p>
12.	Valguta park KLO1200238	Elva vald, Valguta küla	<p>Valguta park võeti kaitse alla 1957. aastal kohaliku tähtsusega pargina.</p> <p>Vanadel mõisakaartidel (1866, EAA.2072.9.319 leht 1; 1912, EAA.2072.9.321 leht 1) on Valgutas näha korrapärase teede, tiikide ja peahooneesise</p>

			<p>auringiga pargiala. 2016. aasta suvel oli suurema tiigi ümbrus võsastunud, pargiteed ei ole maastikus jälgitavad ning osa põlispuuid on hävinud. Suurema osa pargipuistust moodustavad keskealised ja noored isekülvsed puud. Pargis asub Valguta algkool-lasteaed ja selle mänguväljakud.</p> <p>Alal on pärandkultuuriobjekt – Valguta mõisa peahoone vare.</p> <p>Rõngu Vallavalitsus avaldas 14. märtsi 2017. aasta kirjaga nr 9-3/234-1 soovi võtta Valguta park kaitse alla kohalikul tasandil. Sama soovi kinnitas Elva Vallavalitsus 28.01.2022 kirjaga nr 6-2/4-1 ning park arvatakse riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Objekti pindala on 5,1 ha (EO 0,61 ha, MO 4,5 ha).</p>
13.	Võnnu pastoraadi park (Võnnu park) KLO1200242	Kastre vald, Võnnu alevik	<p>Võnnu pastoraadi park võeti kaitse alla 1958. aastal kohaliku tähtsusega objektina.</p> <p>Eesti MM LK TUI SKB andmetel on Võnnu pastoraadipark rajatud 19. sajandi esimesel poolel. 1864. aasta kirikumõisa plaanil (EAA.2072.9.404 leht 1) on näha regulaarne teedevõrk, millest on praeguseks säilinud üksikud fragmendid teid ääristanud puuderidadest, ning saarega pargitiik, mis on kuivaks jäänud ja võsastunud. Teestik ei ole looduses jälgitav. Kirikuparki on nõukogude ajal ehitatud mitu eramut. Pargil on kultuurilooline tähtsus, kuna selle on rajanud kirikuõpetaja ja kultuuritegelane E. Ph. Körber, kelle 1808. aastal istutatud Vabaduse tamm oli kaitse all looduse üksikobjektina (KLO4000413). Puu murdus 2000. aasta juulitormis ja on kaitse alt välja arvatud.</p> <p>Pargi äärealalt leiti 2013. aastal III kaitsekategooria kaitsealuse liigi kasetriibiku (<i>Sicista betulina</i>) isend.</p> <p>Säilinud puistu on liigivaene ja sel ei ole suurt tähtsust roheline võrgustiku astmelauana, sest pargi puistu on väga väike ja see asub väikeste metsatukkadega mosaiikses maastikus.</p> <p>Viimasel kümnendil on tormid pargist mitu põlispuud murdnud ning kuigi pargiruum ja mõned põlispuud on säilinud, ei moodusta need arhitektuurilist tervikut pastoraadihoonega ja park arvatakse riikliku kaitse alt välja.</p> <p>Ala pindala on 1 ha, mis on eraomandis.</p>

Määrusega Tartu maakonnas kaitse alt väljaarvatavaid objekte on 13 (kogupindalaga 50,5 ha). Maaomand jaguneb järgmiselt: eraomand 22,14 ha, riigiomand 17,4 ha ja munitsipaalomand 10,9 ha.

3. Menetluse kirjeldus /täiendatakse pärast avaliku väljapaneku lõppul

Eelnõukohase määruse avalik väljapanek toimus Tartumaal ... 2022 Keskkonnaameti Tartu kontoris, Elva, Kastre, Nõo, Peipsiääre ja Tartu Vallavalitsuses ning Tartu Linnavalitsuses.

Teade avaliku väljapaneku kohta ilmus väljaandes Ametlikud Teadaanded (... .. 2022), üleriigilise levikuga ajalehes (... .. 2022), maakondliku levikuga ajalehes Tartu Postimees (... .. 2022), samuti eelnimetatud kohalike omavalitsuste kodulehel. Keskkonnaamet tegi ettepaneku arutada asja ilma avaliku aruteluta.

Looduskaitseaduse § 9 kohase kaitse alt välja arvamise menetluse käigus saadeti ... kinnisasja omanikule avaliku väljapaneku kohta väljastusteatega teade, millele oli lisatud määruse eelnõu ja seletuskiri. Määruse eelnõu ja seletuskiri saadeti e-kirjaga Elva, Kastre, Nõo, Peipsiääre ja Tartu Vallavalitsusele ning Tartu Linnavalitsusele, Maanteeametile, Muinsuskaitseametile ja riigimaa esindajale Riigimetsa Majandamise Keskusele. Määruse eelnõu kooskõlastasid kõik asjasse puutuvad isikud ja asutused vaikimisi. Ühtegi ettepanekut ei laekunud/ Laekus ... ettepanekut. /täiendatakse pärast avalikustamist/

Maaomanikelt ja kohalikel omavalitsustelt laekunud märkused ja ettepanekud ning nende arvesse võtmine või arvesse võtmata jätmine on esitatud tabelis 2. Keskkonnaamet vastas ettepanekute tegijatele kirjalikult.

Tabel 2. Maaomanikelt laekunud seisukohad vastuseks Keskkonnaameti poolt avalikustamise ja väljapaneku perioodil väljasaadetud kirjadele

Arvamuse esitaja nimi ja seos eelnõuga	Arvamuse kokkuvõte	Menetleja otsus

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Liidu õigus ei reguleeri otseselt määruse eelnõus käsitletud küsimusi.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Maamaksuseaduse (edaspidi *MaaMS*) § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu vastavalt 50% maamaksumäärast. Eelnõukohase määrusega korrigeeritakse kohalike omavalitsuste eelarvesse laekuva ja riigi eelarvest kompenseerimist vajava maamaksu suurust. Kuna määrusega arvatakse selles nimetatud objektid kaitse alt välja, siis määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist alates hakkavad nende kinnistute omanikud maamaksu maksma vastavalt üldisele korrale. Maamaksu ei maksta MaaMS § 4 lõike 1 punktide 6 ja 10 kohaselt omavalitsusüksuse haldusalal asuvalt

munitsipaalmaalt ja üldkasutatava maa sihtotstarbega maalt. Määruses käsitletud 50,5 ha-st on munitsipaalmaa 10,9 ha. Kuna pargid asuvad eri omavalitsuste territooriumil, siis on nende eelarvesse lisanduv maamaks parkide kaitse alt väljaarvamisel väheoluline ega mõjuta oluliselt valdade tulubaasi.

Määruse jõustumisel, st parkide väljaarvamisel registrist, puudub mõju loodus- ja elukeskkonnale, kaitstavate liikide ja elupaikade seisund ei muutu, sest nimetatud aladel ei ole registreeritud ranget kaitset vajavaid kaitsealuseid liike ning teiste kaitsealuste liikide kohta kehtib isendikaitse. Samuti ei ole neil aladel loodusdirektiivi kriteeriumitele vastavaid elupaigatüüpe. Ka puudub mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse jõustumine ei puuduta rahvusvaheliste kohustuste täitmist ega too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

Määruse eelnõul on puutumus Elva, Kastre, Nõo, Peipsiääre ja Tartu valla ning Tartu linna üldplaneeringuga, milles tuleb täpsustada kaitsealuste parkide ja puistute arv ja kustutada kaitse alt välja arvatud objektide piirid. Muid põhimõttelisi muudatusi planeeringutele ei kaasne.

Vastavalt looduskaitseadusele on parkide ja puistute territoorium piiranguvöönd, kus kehtivad piirangud maaomanikule ning mitmed tegevused on lubatud vaid kaitseala valitseja igakordsel nõusolekul. Kui hävinud või looduskaitse väärtuse kaotanud loodusobjektid on keskkonnaregistrist kustutatud, väheneb Keskkonnaameti halduskoormus. Parkides on uute ehitiste püstitamine tulenevalt parkide kaitse-eesmärgist enamasti keelatud. Kuna eraomandis olev maa, mille sihtotstarbeline kasutamine oli varasemalt oluliselt piiratud, arvatakse kaitse alt välja, siis ei teki riigil edaspidi kohustust kõnealuse maa LKS § 20 alusel riigile omandamiseks.

Väljaarvatavate parkide territooriumil ei ole EELIS-e andmetel toetuskõlblikke metsamaid ega poollooduslikke kooslusi.

Parkide ja puistute kaitse alt välja arvamise korral võimalik puidust saadav tulu ei suurene olulisel määral, sest alad on väikesed ega vasta küpse metsa tunnustele, v.a Alatskivi parkmets (u 20 ha), mis on osaliselt vanem kui 80 aastat.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu kooskõlastatakse teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.